

Bouwhistorische Verkenning Anthoniushoeve te
Duivendrecht

Den Haag, 23 mei 2013

Opdrachtgever

Kodde Architecten
Contactpersoon dhr. J. Mulder
Prinsengracht 465
1016 HP Amsterdam

Uitvoering

Onderzoek en Ontwikkeling Monumenten
Tasmanstraat 141
2518 VM Den Haag
06-46181588 / 06-50243450
info@oomadvies.nl
www.oomadvies.nl

Alle afbeeldingen zijn van OOM tenzij anders vermeld

Inleiding

De Anthoniushoeve aan de Rijksweg 228 is één van de weinige herinneringen aan het agrarische karakter van Duivendrecht. De in 1889 gebouwde boerderij, heeft tot 2010 dienst gedaan als melkveebedrijf tot dat de laatste boer, de heer van Schaik, overleed. De boerderij geniet sinds 2003 de status rijksmonument. De huidige eigenaar, de Gemeente Ouder-Amstel, heeft de boerderij enigszins wind- en waterdicht gemaakt en is een verkoopprocedure gestart. Als voorwaarde is gesteld dat bij de verkoop een uitgewerkt plan moet liggen voor restauratie en gebruik.

De bouwhistorische verkenning dient ter ondersteuning van een verbouwingsplan van de Anthoniushoeve. Het betreft de boerderij inclusief het zomerhuis. De opname heeft plaats gevonden op 27 april 2013. Het rapport bevat achtereenvolgens:

- historische beschouwing en stedenbouwkundige context
- architectuurhistorische en typologische context
- beknopte beschrijving en verbouwingsgeschiedenis
- cultuurhistorische waardebeoordeling en hiërarchische waardekaart
- bijlage
- bronnen

Situatie. Bron: Google maps

Historische beschouwing en stedenbouwkundige context

De Anthoniushoeve is gebouwd in 1889 aan de toenmalige Duivendrechtse laan, een laan die deel uitmaakte van de doorgaande weg van Amsterdam naar Utrecht. De Duivendrechtse polder was onderdeel van de gemeente Ouder Amstel. Tot het eind van de negentiende eeuw werd het landschap gekenmerkt door landerijen en diverse boerderijen langs de Duivendrechtse laan. Pas vanaf het eind van de negentiende eeuw ontwikkelde zich langs deze doorgaande weg, de latere Rijksstraatweg, een dorp.

De Anthoniushoeve is direct naast de Sint Urbanuskerk gesitueerd. Deze kerk is gebouwd in 1879 naar ontwerp van architect Th. Asseler en verving een midden negentiende-eeuwse 'Waterstaatskerk' (ontworpen door Waterstaatsingenieur H.H. Dansdorp). De pastorie aan de zuidzijde uit 1843 (naar ontwerp van R. van Zoelen onder toezicht van Waterstaatsingenieur H.H. Dansdorp) behoorde bij deze oorspronkelijke kerk. Vóór deze periode werd gekerkt in een als schuilkerk dienstdoende boerderij in de omgeving.

Aan de andere zijde naast de Anthoniushoeve ligt de Sophiahoeve, tegenwoordig genaamd Wintershoven, die enkele jaren eerder is gebouwd in 1883. Beide zijn T-boerderijen voor melkvee, type voerdeel, met een aangebouwd zomerhuis. De twee boerderijen hebben diverse vormverwantschappen en liggen gespiegeld ten opzichte van elkaar. Zo vertonen beide een opzet met een woonhuis evenwijdig aan de straat met daarachter een staldeel. Daarnaast is, terugliggend ten opzichte van de gevelrooilijn van het woonhuis, is een zomerhuis gesitueerd met een kopse gevel aan de straat. Bij beide boerderijen vormt een tussenlid met voordeur de verbinding tussen het woonhuis en het zomerhuis. Bij de Anthoniushoeve ligt het zomerhuis aan de noordzijde van boerderij, bij de Sophiahoeve aan de zuidzijde. Een duidelijk verschil is dat de Anthoniushoeve rijker is gedecoreerd en wat groter is opgezet dan de Sophiahoeve.

Detail van een luchtfoto eind jaren '70. Direct rechts naast de St. Urbanuskerk de Anthoniushoeve met daar weer naast de Sophiahoeve. De gespiegelde opzet van de beide boerderijen is duidelijk zichtbaar. Links naast de kerk ligt de pastorie.
Bron: GAA

St. Urbanuskerk in 1930 met de pastorie. Aan de voorzijde ligt een brug over de voormalige sloot aan de Rijksstraatweg.
Bron: Museum Ouder-Amstel

Het erf van de Anthoniushoeve werd oorspronkelijk aan de oostzijde begrensd door een sloot aan de Rijksstraatweg. Aan de noordzijde scheidde een sloot het erf van het erf van de Sophiahoeve en aan de achterzijde (westzijde) werd het erf begrensd door het spoor met evenwijdig eveneens een sloot. Op het achtererf stonden een aantal schuren en een hooiberg.

In 1843 werd de eerste spoorlijn tussen Amsterdam (Weesperpoortstation) en Utrecht in gebruik genomen. Deze eerste spoorlijn liep door Duivendrecht van begin af aan relatief dicht langs de kerk. Aanvankelijk dreigde de spoorlijn zelfs dwars door de te bouwen Waterstaatskerk en pastorie te worden aangelegd; de toenmalige pastoor J.H. Breukel wist dit echter te voorkomen. Door de uitbreiding van het aantal rails in de loop der tijd werd echter de ruimte tussen het spoor en de kerk steeds geringer. Met de geplande aanleg in de jaren '70/ '80 van het nieuwe station Duivendrecht en de verdere uitbreiding van het spoor dreigde de kerk en pastorie opnieuw te verdwijnen. Het kruispunt van de zuidelijke tak van de ringspoorbaan met de lijn Amsterdam/Utrecht was immers een logische plek voor een overstapstation. Opnieuw door verzet van onder ander de toenmalige pastoor J. Laan, zijn de kerk en pastorie gespaard gebleven. Wel is het nieuwe station gebouwd in 1983-1986 (1^e fase), 1987-1993 (2^e fase) naar een ontwerp van H.C.H. Reijnders en P.A.M. Lisdonk, behoorlijk dicht bij de kerk en pastorie gesitueerd waardoor het gebied met de kerk en de twee hoeves redelijk ingesloten tussen de grootstedelijke verkeersstructuren ligt. Dit wordt mede versterkt door de hoogte van het kruisstation en de daaraan gekoppelde spoorlijnen met op het hoogste niveau de lijn Amsterdam/Utrecht en de

metro, op het middelste niveau de oost/westverbinding en de stationshal en op maaiveldniveau de bussen en de entree.

De dorpskern van Duivendrecht in 1939, lintbebouwing aan de Rijksstraatweg, detail van een luchtfoto Bron: GAA

De Rijksstraatweg verloor zijn functie als doorgaande route in 1954 na de aanleg van de A2 aan de westzijde van het dorp en de spoorlijn. Tot die tijd vormde deze weg van Duivendrecht de hoofdverbinding van Amsterdam naar Utrecht waardoor naast de bovengenoemde boerderijen ook een lintbebouwing verrees met o.a. winkels, horeca en woningen. Deze aan de verkeersroute verbonden functies, verdwenen en met het oprukken van de stad Amsterdam kwam het dorp steeds meer klem te liggen tussen nieuwbouwwijken. Veel van de achttiende- en negentiende-eeuwse boerderijen zijn inmiddels verdwenen. In 1911 telde Duivendrecht nog negentien boerderijen waarvan er nu nog slechts drie van resteren. De oorspronkelijke Rijksstraatweg is na de bouw van het station een doodlopende weg geworden.

De Anthoniushoeve met rechts het zomerhuis en links de zijgevel van het woonhuis

Station Duivendrecht tijdens de aanleg. Links boven de Sint Urbanuskerk. Bron: Bouwen in staal, maart/april 1993

Station Duivendrecht met rechts de Sint Urbanuskerk en Anthoniushoeve. Bron: www.vliegerfotografie.nl

Architectuurhistorische en typologische context

De Antonishoeve is een melkveeboerderij waarvan het bedrijfsgedeelte van het voerdeeltype is: vanuit een breed middendeel wordt het vee in de zijbeuken gevoerd. De toegepaste constructie en plattegrondvorm zet de hoeve in de traditie van het hallehuistype, een driebeukige boerderijvorm die veelvuldig voorkwam en nog steeds voorkomt in de provincies Noord- en Zuid-Holland, Utrecht, Gelderland, Overijssel en Drenthe. Vanzelfsprekend met variaties in de toegepaste materialen en vormgeving. De oervorm van dit type, één die overigens naast het herbouwde exemplaar in het openluchtmuseum niet meer voorkomt, is het losse hoes: één grote open ruimte waar dieren en mensen gezamenlijk woonden. De zolder van het losse hoes deed dienst als bergruimte voor de oogst. Hoewel deze vorm wel de mogelijkheid bood diverse vetrekken 'af te zonderen' is de karakteristiek van één grote ongedeelde ruimte voor alle activiteiten, het grootste verschil met andere boerderijtypen¹ die meer het resultaat waren van een aaneengroeiing van verschillende losse gebouwtjes.

Voorbeeld van een Los Hoes in Twente; deze werd in 1916 'verplaatst' naar het Openluchtmuseum in Arnhem waar het in 1919 afbrandde.
Bron: Het boerderijenboek. Zwolle 2003

Het overgrote deel van de ruimte van het hallehuistype werd ingenomen door de deel, een langgerekte werkruimte met aan weerszijden stallen voor het vee. Aan het eind van de deel, aan de kopse kant, werd de ruimte als woning gebruikt, vaak met bedsteden aan de zijkanten en een grote, centraal geplaatste haard. Bij de oudste voorbeelden was van een scheiding tussen de woon- en stal/werkruimte in de vorm van een brandmuur nog geen sprake. De muren onder het hoge rieten dak waren van hout of vakwerkbouw: gekoppelde stammen met een invulling van pluggen of gevlochten takken, dat bepleisterd werd met leem.

---

¹ Vergelijk o.a. het kop-hals-romptype

Anthoniushoeve is een duidelijk voorbeeld van een negentiende-eeuwse hallehuis waarvan het woongedeelte als volwaardig onderdeel is opgevat met een bouwvolume haaks op de deel. Door de plaatsing van een gang tussen de brandmuur en de woning wordt het onderscheid tussen de twee functies nog eens versterkt. De twee opkamers van de woning zijn nog uitgerust met bedsteden terwijl de zolder hierboven ook dienst deed als slaapvertrek. Opvallend, maar kenmerkend voor de boerderijen in deze omgeving³ is de plaatsing van een langwerpig bouwvolume parallel aan de stal waarvan het voorste gedeelte dienst deed als bak-/spoelkeuken en woonruimte en de ruimte erachter werd ingericht voor de stalling van werktuigen en wagens en paarden. Dit zogenaamde zomerhuis was geëvolueerd vanuit het bakhuisstype, een los op het erf geplaatst schuurtje dat een oven herbergde en tevens ruimte bood voor de opslag van allerhande benodigdheden. In de negentiende eeuw ontwikkelde het bakhuis zich meer en meer tot een woning met fraaie woonvertrekken. Evenals de Sophiahoeve werd het zomerhuis met een één bouwlaag hoge gang verbonden aan de deel, het voorste gedeelte van de gang werd daarbij overdekt en bij de boerderij betrokken.

In tegenstelling tot andere, vaak oudere boerderijen is bij de Anthoniushoeve geen onderscheid gemaakt in het muurwerk van de deel/stal en het woonhuis en zijn alle gevels opgetrokken in rode baksteen in staand verband met een gecementeerde plint. Wel is de vormgeving van het woonhuis aanzienlijk rijker dan het werkgedeelte. Het was met name in dit gedeelte van de boerderij waarmee de boer zijn status kon uitten. In het oog springend zijn dan ook de rijk gedecoreerde windveren met makelaars van de twee topgevels van het woonhuis en het zomerhuis, de fraai vormgegeven sierankers en de uit gele en rode baksteen opgemetselde segmentbogen boven de ramen.

De opzet van een T-boerderij met een terugliggend zomerhuis met een topgevel, verbonden door een tussenlid is in de regio Amstelland een veelvoorkomend type. Hierboven de eveneens in Duivendrecht gelegen boerderij Zeldenrust een jaar voor de afbraak in 1967. De negentiende-eeuwse boerderij heeft een zelfde opzet als de Anthoniushoeve. Bron: Historische boerderijen in Duivendrecht

---

³ Van de 19 boerderijen in 1913 in Duivendrecht zijn er slechts 3 bewaard gebleven.

Gezicht op de boerenhofstede Zeldenrust te Duivendrecht

Boerderij Zeldenrust (zie vorige afbeelding) in 1935, hier nog met rijkere windveren. Naast de opzet had de boerderij duidelijke vormovereenkomsten met de Anthoniushoeve zoals de gedecoreerde windveren en het engelenraam. Bron: Museum Ouderamstel

De Sophiahoeve (tegenwoordig genaamd Wintershoven) Rijksstraatweg 226

In tegenstelling tot de bedrijfsruimte veranderde aan het woongedeelte van de hallehuisboerderijen veel. Dit had alles te maken met de ontwikkelingen op het gebied van hygiëne en comfort. Nieuwe inzichten over deze zaken maakten van het woongedeelte meer en meer een waardig woonhuis. Zo was de eerste stap de toevoeging van een stenen muur die de stal en het woonhuis afscheidde. Centraal tegen deze brandmuur werd de haard geplaatst die het, in eerste instantie nog ongedeelde woonvertrek, verwarmde. Aan weerszijden van het woonvertrek waren bedsteden geplaatst. Een volgende stap was de toevoeging van een toegangsdeur apart voor het woongedeelte. Meestal werd deze in de langsgewel geplaatst op de grens van de woning en het bedrijfs gedeelte. Via de eveneens nieuw toegevoegde speelruimte (de geut) ontsloot deze deur de woning.

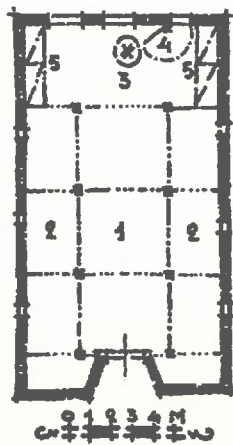

Fig. 5. Los hoës

1 halle	4 wendezule
2 stallen	5 bedsteden
3 woongedeelte	

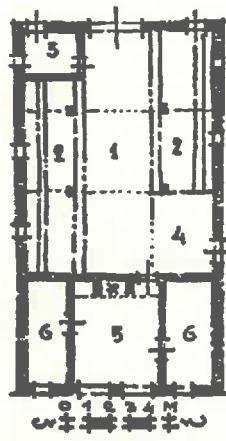

Fig. 6. Saksische boerderij

1 deel	4 spoelplaats (geut)
2 veestal	5 woonkeuken
3 paardenstal	6 slaapkamer

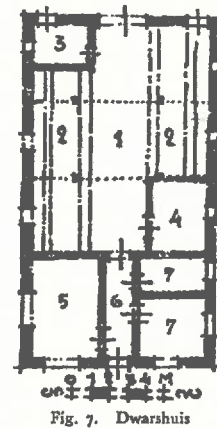

Fig. 7. Dwarshuis

1 deel	5 woonkeuken
2 veestal	6 gang
3 paardenstal	7 slaapkamer
4 geut	

Schematische ontwikkeling van het hallehuistype. Bron: P.J. 't Hooft, 'Nederlandsche Boerderijen', *Heemschut-Serie*, 'deel 9, Amsterdam, 1941.

Tijdens deze ontwikkelingen bleef het woon/kookvertrek de centrale functie en positie in het woonhuis houden. Daarbij evolueerde de, oorspronkelijk ter weerszijden gesitueerde, bedsteden tot volwaardige slaapvertrekken. Ten behoeve van lichttoetreding werd de voorgevel uitgerust met grote ramen en werd een statige voordeur (overigens vaak alleen bij bijzondere gelegenheden gebruikt) toegevoegd die uitkwam in een gang of een hal. Het woongedeelte werd bedekt met pannen terwijl de deel nog vaak bedekt bleef met riet. De nadruk op comfort zorgde tevens voor een vergroting van het woonoppervlak met bijvoorbeeld twee vertrekken extra in de breedte van het woonhuis. Deze toenemende omvang van de boerenwoning maakte het steeds moeilijker het woongedeelte onder hetzelfde schuurdak als het bedrijfs gedeelte te houden. De volgende stap was dan ook het woongedeelte uit te bouwen waardoor de veelvoorkomende T-vorm ontstond met een dwarshuis als woongedeelte met een kap loodrecht op het dak van de deel. Ook kwam het voor dat het woongedeelte aan één zijde werd uitgebouwd met een eigen kap loodrecht op het schuurdak, het zogenaamde krukhuis.

Dit oertype ontwikkelde zich zogezegd met variaties. Zo ontstonden boerderijen waarbij de gevel van de deel door de terugplaatsing van de grote deeldeuren² de karakteristieke 'nissen' in het rieten dak vertonen terwijl andere boerderijen werden uitgevoerd met houten topgevels. De gemene deler bij al deze boerderijen was dat aan het bedrijfsgedeelte in de loop der eeuwen niet veel veranderde. Hoofdzakelijk had dit te maken met het feit dat het boerdenbedrijf in grote lijnen gelijk bleef. Vanuit het hallenhuis ontstond ook het voerdeel-variant, een boerderijtype dat in Noord-Holland ten zuiden van het IJ, Zuid-Holland en in het westen van de provincie Utrecht voorkomt. De boerderij van het voerdeeltype was alleen gericht op veeteelt en het middendeel werd enkel nog gebruikt om het vee te voeren. Hierdoor werd het deel ook smaller. De voor het hallenhuis kenmerkende brede en hoge deeldeuren in de achtergevel werden eveneens vervangen door een smallere deur(en). In plaats van ankergebinten bestond de constructie uit zware standvinken met onderslagbalken waarop de dwarsbalken rusten die in de zijgevel ophingen.

Het bedrijfsgedeelte van de Anthoniushoeve is typisch voor een hallehuis van het voerdeeltype samengesteld uit drie elementen, te weten de stal, de tasruimte (boven de stal) en een smallere werkruimte (deel). De verwerking van producten, zoals kaas en boter vond meestal plaats in het woongedeelte. Onder de opkamers van de Anthoniushoeve was dan ook een grote kaaskelder ingericht met kelderramen en –luiken. De werkruimte van de Anthoniushoeve is die van het type langdeel, met een toegangsdeur in de achtergevel. Vanuit deze centrale werkruimte werd het vee in de zijbeuken gevoerd. De stal was een zogenaamde 'grupstal' waarbij het vee vastgebonden aan elkaar stond terwijl achter hen, langs de gevels, een mestgoot ('grup') was aangelegd waar de mest en urine werd opgevangen en kon worden weggevoerd. Kenmerkend zijn dan ook de twee, tegen beide bouwmuren geplaatste deuren in de achtergevel van de stal van waaruit de mest naar buiten kon worden gevoerd.

Het bedrijfsgedeelte van de Anthoniushoeve met de voerdeel in het midden en de stallen aan weerszijden. Goed te zien zijn de voederbakken en de koestaken waaraan het vee was vastgebonden.

---

² Dit ten behoeve van de benodigde inrijhoogte van de wagens en karren.

Schematische Plattegrond

Woonhuis met bedrijfsdeel

Zomerhuis

1. Opkamer
2. Bedstede
3. Gang
4. Stal
5. Tussenlid
6. Woonvertrek
7. Keuken
8. Wagenstalling
9. Paardenstal
10. Patio
11. Melktank (latere toevoeging)

Beknopte beschrijving en verbouwingsgeschiedenis

De Anthoniushoeve is een T-boerderij van het voerdeeltype met aan de noordzijde van de boerderij het zomerhuis. De verbinding tussen het woonhuis met de stal en het zomerhuis wordt gevormd door een één bouwlaag hoog tussenlid waar tevens de voordeur is gesitueerd. Rechts naast de toegang is de eerste steen opgenomen die op 4 juni 1889 is gelegd door Adrianus Petrus Bon en Maria Post. Het woonhuis bestaat uit twee opkamers aan de voorzijde met daaronder op souterrainniveau de kaaskelder en daarboven een zolderverdieping. Achter het woonhuis ligt in het bedrijfsdeel een hal die aansluit op het tussenlid en die de opkamers, het souterrain en de grupstal met hoozolder achter het woonhuis, ontsluit. Boven de hal bevindt zich op zolderniveau nog een 'knechtenkamer'. Het zomerhuis is aan de voorzijde ingericht met een woonvertrek; dit vertrek grenst aan de keuken, welke aansluit op het tussenlid. Achter de keuken is de wagenstalling gesitueerd en weer daarachter een paardenstal⁴.

De Anthoniushoeve nog met kuif op de dakkapel en zesroeden vensters. Bron: Stichting Oud-Duivendrecht.

---

⁴ Voor een uitvoerige beschrijving zie de als bijlage opgenomen redegevende omschrijving.

Exterieur

De gehele boerderij is opgetrokken in rode baksteen in staand verband met een gecementeerde plint. Opvallend zijn de sierankers en uitgemetselde segmentbogen boven de ramen die zijn opgebouwd uit gele en rode bakstenen. Ook de gemetselde lijst onder de goot bevat een combinatie van gele en rode bakstenen met een gele gemetselde waterlijst. Het dak van het woonhuis loopt evenwijdig aan de straat. Het iets lagere dak van het bedrijfsdeel sluit hier loodrecht op aan. Het dak van het zomerhuis is een zadeldak die loodrecht op de straat is gesitueerd. Alle daken zijn gedekt met gesmoorde oud-Hollandse pannen met daaronder een spreilaag van riet. Een uitzondering hierop is het dakvlak van het woonhuis aan de straatzijde die voorzien is van gesmoorde Tuiles du Nord en dakbeschoot. Centraal in dit dak is een dakkapel aangebracht. Oorspronkelijk was deze uitgerust met een gedecoreerde kuif en een segmentboog aan de bovenzijde. De huidige dakkapel heeft echter een rechte lijst.

Een bijzondere karakteristiek zijn de rijk gedecoreerde windveren met makelaars van de twee topgevels van het woonhuis en de straatgevel van het zomerhuis.

Het woonhuis bevat schuiframen in de vorm van T-vensters. In alle gevels van het woonhuis is het souterrain voorzien van vensters met diefijzers en vlakke houten dubbele luiken aan de buitenzijde. Het zomerhuis is uitgerust met vierruits schuifvensters; oorspronkelijk waren dit zesruits vensters. Opvallend is het engelenraam op de zolderverdieping van het zomerhuis met een ruitvormige roedeverdeling in het zijlicht. Alle houten ramen bevatten houten lekdorpels.

Een bijzonder element is het grote ronde venster van de gang aan de kerkzijde met een driepas en gekleurd glas. Opmerkelijk is dat de driepas scheef zit. Daarnaast is de ronde rollaag rondom onregelmatig gemetseld. Mogelijk betreft het een kerkraam dat is hergebruikt maar dit is echter niet vastgesteld.

De zijgevels van zowel de stal als van het zomerhuis bevatten ijzeren stalramen met een gecementeerde lekdorpel. Het raam in de zijgevel van het zomerhuis ter hoogte van de keuken is niet oorspronkelijk maar later aangebracht. De wagenstalling is in dezelfde gevel voorzien van een dubbele opgeklapte deur die ooit is vernieuwd.

De achtergevel van de stal bevat een centraal geplaatste deur met een drieruits bovenlicht en twee, eveneens met bovenlichten uitgevoerde mestdeuren vlak bij de hoek ten behoeve van de grup. Bij de hooizolder is de gevel voorzien van eenvoudige opgeklapte luiken. Hierboven is een rond venster met spaken aangebracht. De achtergevel van het zomerhuis is van een cementpleisterlaag voorzien en op de begane grond blind. Op de verdieping is de gevel voorzien van eveneens eenvoudige opgeklapte luiken met daarboven een rond venster met spaken. Beide achtergevels gevel bevatten eenvoudige ongedecoreerde windveren.

Tussen de stal en het zomerhuis is aan de achterzijde een provisorisch bouwsel geplaatst onder een golfplattendak waaronder de (moderne) melktank staat. Opvallend is dat een deel van de zijmuur van het zomerhuis ter hoogte van dit bouwsel opnieuw is opgemetseld. Aangezien de deur van de stal in deze zijgevel vrij bescheiden van omvang is bestaat het vermoeden dat de achtergevel ooit een deur heeft gehad. Hiervan zijn echter geen sporen aangetroffen. Wel is geconstateerd dat de achtergevel veelvuldig is opgelapt. De cementpleister is vermoedelijk later aangebracht om dit te maskeren.

Voorgevel zomerhuis.

Sieranker

Venster in zijgevel met driepas

Voorgevel woonhuis.

Souterrainraam

Zijgevel zomerhuis.

Zijgevel zomerhuis met toegang wagenstalling

Boven: Achtergevel zomerhuis.

Rechts: achtergevel bedrijfsgebouwe met op de voorgrond de hooiberg

Zijgevel bedrijfsgebouwe.

Zijgevel bedrijfsgebouwe en woonhuis.

Stalraam.

Achterterrein met links op de voorgrond de hooiberg.

Interieur

Het tussenlid sluit aan op de gang van het woonhuis en de keuken van het zomerhuis. De dakconstructie wordt gevormd door een eenvoudige houten balklaag. Aan de achterzijde van het ondiepe tussenlid bevindt zich een toiletuitbouw en een uitgang naar de ruimte tussen de stal en het zomerhuis⁵.

Het souterrain is vanuit de gang te bereiken via een gemetselde trap achter de toegangsdeur. De vloer en de opstaande randen van de kelderbak zijn bekleed met rode plavuizen.

De gang verschaft tevens toegang tot de twee opkamers. Achter de gangdeuren zijn trappen aangebracht naar beide kamers met aan de bovenzijde opnieuw een deur. Bij de zuidelijke opkamer is de trap gekoppeld aan de trap naar de zolderverdieping. Deze trap is voorzien van een geschilderde loper. De gangdeur van de noordelijke kamer is nog voorzien van gekleurd glas, al is een deel kapot. Bij de zuidelijke gangdeur is dit glas verdwenen.

De opkamers hebben de oorspronkelijke lambrisering en bijpassende houten schuifluiken voor de ramen. De noordelijke kamer is uitgerust met een zwarte natuurstenen schouw met een gepleisterde en van pilasters voorziene boezem. Rechts naast de schouw is een wandkast die later is aangebracht, gesitueerd. De kamer heeft een balkenplafond en twee bedsteden. Eén van de bedsteden is nog intact, de andere is getransformeerd tot een kast. De andere opkamer heeft eveneens nog een bedstede en een kast boven de trap naar het souterrain. De ruimte is uitgerust met een niet oorspronkelijk boardplafond.

De dakconstructie van het woonhuis bestaat uit Philibertspanten, een voor boerderijen niet veelvoorkomende constructie. Aan de noordzijde is een zolderkamertje gesitueerd die uitgerust is met een eenvoudige houten wand, een bedstede, een ingebouwde kast en een plafond met kraaldelen. De zolderramen zijn aan de binnenzijde voorzien van dubbele luiken. De dakkapel is vanaf de binnenzijde (tijdelijk) dicht getimmerd en niet te zien.

In de gang leidt een eenvoudige trap naar een 'knechtenkamer' op de zolder van het bedrijfspand. De scheiding tussen de hooizolder en deze kamer wordt gevormd door een eenvoudig houten wand. De ruimte is in tweeën gedeeld en aan weerszijden onder het dak bevindt zich een bedstee.

Op de begane grond is centraal in de gangwand een dubbele deur onder een segmentboog gesitueerd die toegang geeft tot de stal. Opmerkelijk is de breedte van de deuren en de invulling met zesruits vensters zodat de stal duidelijk te zien is vanuit de gang. Eveneens in de gangwand, tegen de bouwmuren, zijn de 'mestdeuren' naar de grup geplaatst.

De driebeukige stal bevat twee rijen zware grenen standvinken die de onderslagbalken ondersteunen. De balklaag van de zoldervloer rust op deze twee onderslagbalken en ligt op in de zijgevels. De onderslagbalken lopen door tot in de hal bij het woonhuis.

De veestal met aan weerszijden de groepen en de voergoten is nog intact. Ook zijn de koestaken aan de horizontale stalliggerdragers nog aanwezig. Centraal in de stalruimte bevindt zich een gemetselde voerbak met halfronde uiteinden.

De dakconstructie van de hooizolder is voorzien van eenvoudige A-spanten met standzonen rustend op de onderslagbalken van de verdiepingsvloer ter hoogte van de standvinken. De zolderverdieping is nog voorzien van twee houten beluchtingskanalen. Deze verkeren echter in een deplorabele staat bovendien zijn de bijbehorende ventilatiekappen ingestort.

---

⁵ Door de beplating die was aangebracht, was het niet mogelijk deze buitengevel op te nemen.

De gang met de doorgang naar het tussenlid, links de deur naar een opkamer.

Opgang naar de zuidelijke opkamer met een trap naar de zolder die voorzien is van een geschilderde loper.

Bestede in de zuidelijke opkamer.

De schouw in de noordelijke opkamer.

Doorgang van de noordelijke opkamer naar de gang.

Bedstede in de noordelijke opkamer.

De zolder van het woonhuis met Philbertspanten .

Bedstede op de zolder van het woonhuis.

De staldeuren tussen de gang en het bedrijfsdeel.

Het woonvertrek van het zomerhuis bevat een lambrisering vergelijkbaar met de opkamers van het woonhuis, houten schuifluiken voor de ramen en een oorspronkelijke kastenwand. De toegangsdeur vanuit de keuken sluit aan bij het interieur. Het boardplafond daarentegen is niet oorspronkelijk. Of er zich nog een oude balklaag boven bevindt is onbekend.

De keuken bevat een half rond gemetselde waterfornuis. De deksel van het fornuis ontbreekt. Naast het fornuis is een schouw en een wandkast gesitueerd. In de ruimte bevindt zich nog een niet-oorspronkelijk en later weer aangepast keukenblok met een granito aanrecht. De houten wand tussen de keuken en de wagenstalling is eveneens niet oorspronkelijk maar later ingebracht. Onduidelijk is of de wand op de oorspronkelijke scheiding tussen keuken en wagenstalling staat. Zo loopt de cementvloer van de keuken onder de wand door tot ca. een halve meter in de stalling waar verder een klinkervloer is aangebracht. De cementvloer is echter vermoedelijk later aangebracht.

Links achter in de wagenstalling is een bescheiden toegangsdeur geplaatst naar de aangrenzende paardenstal. De deur is relatief klein voor de doorgang van een paard. Er zijn echter geen sporen zichtbaar in de bepleisterde wand van een oorspronkelijke hogere en bredere deur. Mogelijk is de wand niet oorspronkelijk en verving deze een oorspronkelijke houten scheiding naar de stal; hiervoor zijn echter geen bewijzen gevonden. Tegen de wand bevinden zich restanten van een houten kast. In de paardenstal was voorheen een trap naar de zolder gesitueerd, deze is echter wegens bouwvalligheid verwijderd.

Het grootste gedeelte van de balklaag van de zoldervloer van het zomerhuis is vervangen door nieuwe vuren balken. Of de oorspronkelijke balklaag bij het woonvertrek eveneens is vervangen, is door het aanwezige boardplafond niet bekend. De balklaag boven de paardenstal en de laatste drie balken van het de wagenstalling zijn hergebruikte oudere grenen balken. Gezien de balkvorm en aanwezige sporen (bij de oplegging van de balken zijn de sporen zichtbaar van de dichtgezette penverbinding waar korbelen op aansloten) zijn de balken vermoedelijk achttiende- of mogelijk zeventiende-eeuws. Of de hergebruikte balken met de bouw van het zomerhuis of later zijn ingebracht is niet te herleiden. De oudere houten balken liggen overigens deels op in de nieuwe buitenmuur bij de hoek van de stal, hier kunnen echter geen conclusies aan worden verbonden.

De dakconstructie van het zomerhuis bestaat daarentegen uit de oorspronkelijke eenvoudige grenen A-spanten met gordingen. De zolder is verder een onverdeelde ruimte. Het vloerhout is vernieuwd.

Standvink in de grupstal.

Hooizolder met A-spanten die voorzien zijn van standzonen.

Souterrain.

Woonvertrek zomerhuis.

De keuken met de schouw en het gemetselde waterfornuis.

Keuken gezien in de richting van de doorgang naar de wagenstalling.

Paardenstal.

Wagenstalling.

Twee hergebruikte balken met nog de sporen van de korbelen.

In de redengevende omschrijving (zie bijlage) worden de hooiberg en een schuur op het achterterrein genoemd die daarmee tevens van rijksweg zijn beschermd. Deze schuur die uitgerust was met een zadeldak met pannen en gevels opgebouwd uit horizontale houten delen, is inmiddels volledig ingestort en kan als verloren worden beschouwd. De hooiberg direct achter de boerderij bestaat uit vier betonnen pijlers met een piramidevormig metalen golfplattendak. Een aantal bronnen geven aan dat de huidige vierroeden hooiberg een zesroeden houten hooiberg heeft vervangen. De zesroedenberg wordt nog genoemd in een rapport van de Stichting Historische Boerderij Onderzoek (SHBO) uit 1998. Het rapport geeft aan dat de houten hooiberg verplaatst is en dat de roeden zijn afgezaagd. Afgaande op oude foto's waarop de hooiberg net als nu direct achter de boerderij staat en vier roeden lijkt te bevatten in plaats van zes, lijkt deze constatering echter onwaarschijnlijk. Mogelijk is er bij het opstellen van het rapport een vergissing gemaakt. Vanaf de jaren '30 van de vorige eeuw werden betonnen roeden toegepast. De huidige hooiberg is, gezien de staalconstructie van het dak vermoedelijk na WOII aangebracht.

Zicht op de achterzijde van de Anthoniushoeve met direct daar achter de hooiberg. Bron: Stichting Oud-Duivendrecht

Cultuurhistorische waardebepaling en hiërarchische waardekaart

De Anthoniushoeve is een bijzonder gaaf voorbeeld van een boerderij uit het laatste kwart van de negentiende eeuw. De boerderij heeft met name in de woongedeelten een rijke vormgeving met bijzondere details zoals de gedecoreerde windveren, het bijzonder gedetailleerde mestelwerk bij ramen en gootlijst, de sierankers en het engelenraam. De hoofdopzet en structuur zijn nog nagenoeg intact en het interieur bevat eveneens veel oorspronkelijke details. Zo vertonen beide opkamers nog de oorspronkelijke bedsteden, lambriseringen en binnenluiken. Een bijzonder onderdeel is de zone tussen de gang en de opkamers met de trappen naar de opkamers, trap naar het souterrain, de bedsteden en diverse bijzondere deuren.

Ook op de zolderverdieping zijn de, weliswaar eenvoudiger, bedsteden nog intact. Een fraai onderdeel zijn de Philibertspanten van de zolderverdieping van het woonhuis; een dakconstructie die niet veel voorkomt bij boerderijen en de aandacht voor detail bij de bouw van de boerderij onderstreept.

De stal met hooizolder zijn ook nog grotendeels intact. De constructie is nog volledig aanwezig evenals de oorspronkelijke grupstal met bijbehorende voorzieningen voor het houden van vee. Opmerkelijk hierbij is dat de deuren naar de stal niet enkel functioneel zijn maar door de toepassing van roedenvensters en een segmentboog een zekere allure hebben gekregen. Net als het ronde (kerk)raam in de zijgevel weerspiegelen dergelijke details de rijkere detaillering van de boerderij.

In tegenstelling tot het woonhuis met bedrijfsgedeelte is het zomerhuis in verhouding minder oorspronkelijk gebleven. Het zomerhuis bevat weliswaar nog een stijlkamer en in de keuken resteren nog bijzondere details zoals het waterfornuis en de schouw, maar verder hebben er diverse wijzigingen plaats gevonden. Nagenoeg de gehele balklaag is vervangen door nieuwe balken, de scheidingswand tussen keuken en wagenstalling is vervangen en vermoedelijk verplaatst en bij de stal en achtergevel zijn diverse aanpassingen doorgevoerd. De oorspronkelijke opzet en structuur daarentegen zijn nog wel goed herkenbaar. Verder zijn de hergebruikte oudere balken in het achterste deel van het zomerhuis nog wel van waarde al is niet bekend of zij direct bij de bouw zijn ingebracht of later. Daarnaast is de dakconstructie nog gaaf.

Het tussenlid is zeer eenvoudig van opzet zonder bijzondere interieurkenmerken. De later aangebrachte invulling tussen zomer- en winterhuis met daarin opgenomen de melktank vertegenwoordigt geen enkele monumentale waarde.

Helaas zijn diverse bijzondere onderdelen en kenmerken van de boerderij door verwaarlozing aangetast en/of minder gaaf. Desondanks is het monumentale karakter van de boerderij nog intact en vormt het een fraai toonbeeld van het rijke agrarische verleden. Een aparte positie neemt wat dit betreft het achtererf in dat door de spooruitbreidingen sterk is verkleind en waarvan de verdere bouwsels op het terrein zeer provisorisch van aard zijn. Zo is de van rijkswege beschermde schuur links achter op het terrein ingestort.

De Anthoniushoeve vormt samen met de Sophiahoeve een fraai ensemble naast de kerk. Deze reminiscentie van het agrarische karakter van Duivendrecht vormt een groot contrast met de sterk verstedelijkte omgeving. De in opzet gespiegelde boerderijen hebben veel overeenkomsten en vormen samen een goed voorbeeld van de hallehuis-boerderijbouw in het laatste kwart van de negentiende eeuw.

Hiërarchische Waardenkaarten

Legenda

Hoge monumentwaarden

Positieve monumentwaarden

Indifferente monumentwaarden

Monumentwaarde balklaag of kap (3 categorieën)

Monumentwaarde interieur (3 categorieën)

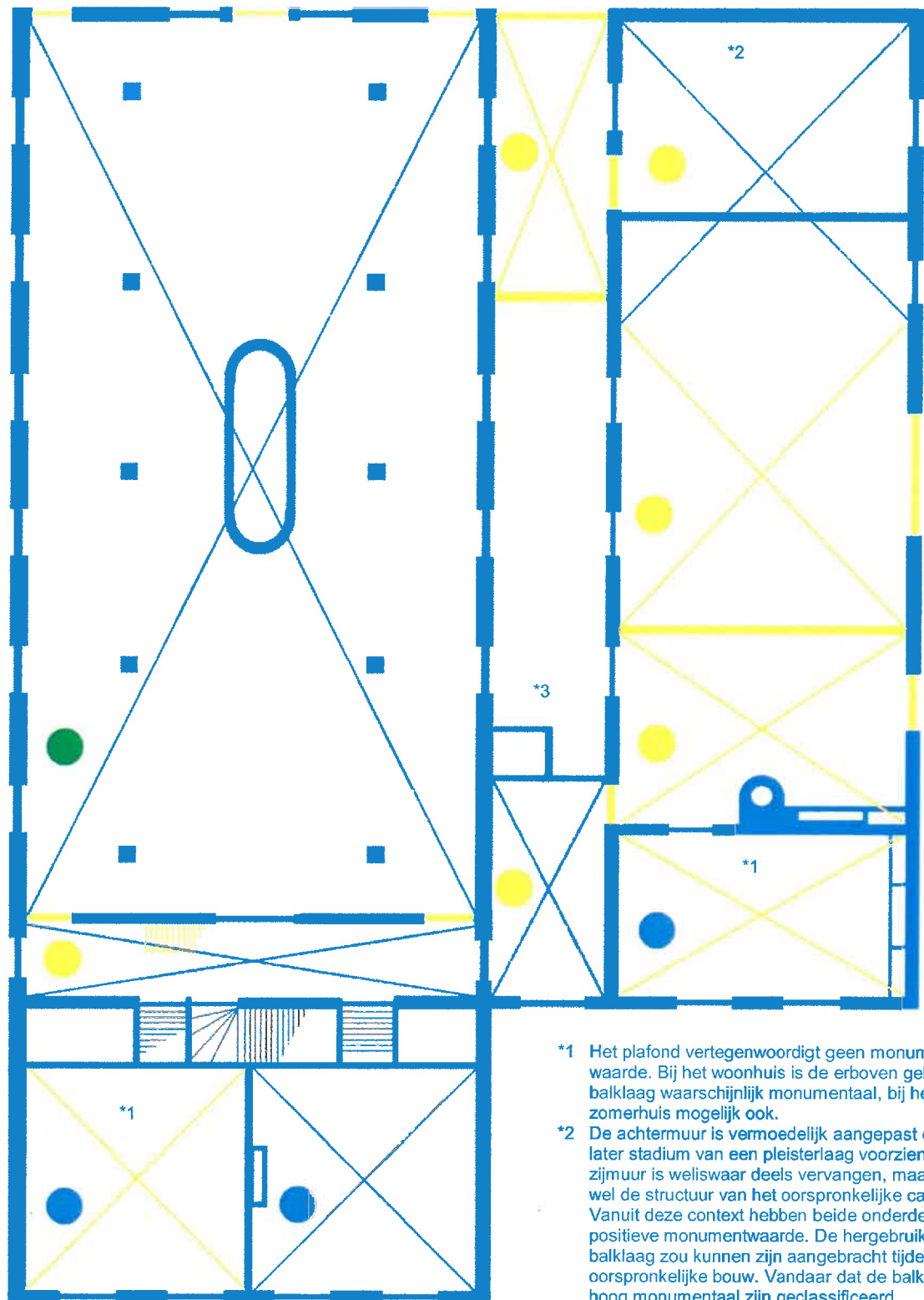
Toelichting:

Bij een hoge monumentwaarde is een element of structuur van cruciaal belang voor het complex. Bij een positieve monumentwaarde hebben de elementen of structuren een positieve meerwaarde voor het object maar zijn deze niet essentieel voor de betekenis van het monument. Bij een indifferente waarde zijn de elementen of structuren relatief van gering belang voor de betekenis van het object. Dit kan zijn omdat het een later ingebracht element is of een element dat is vervangen, beide zonder wezenlijk toegevoegde waarden. Er zijn enkele verwijzingen in de kaarten gemaakt ter verduidelijking van de waardering. De waardekaarten moeten als een illustratie bij de cultuurhistorische waardebeoordeling worden gezien en in samenhang hiermee bekeken worden.

De boerderij verkeert in een matige tot slechte staat. Sommige onderdelen zijn onherstelbaar aangetast en niet redelijkerwijs te repareren. In de waardekaart zijn echter alleen de monumentwaarden geduid en niet de technische staat. De technische staat doet immers in basis geen afbreuk aan de monumentale waarde en de betekenis van een element voor de boerderij. Verder is de plattegrond indicatief en niet exact op schaal.

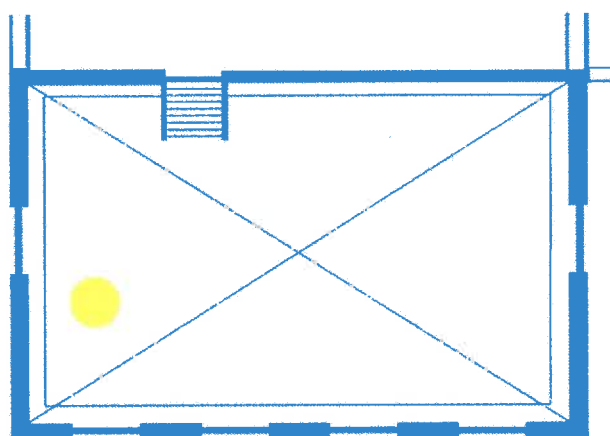

Waardekaart begane grond

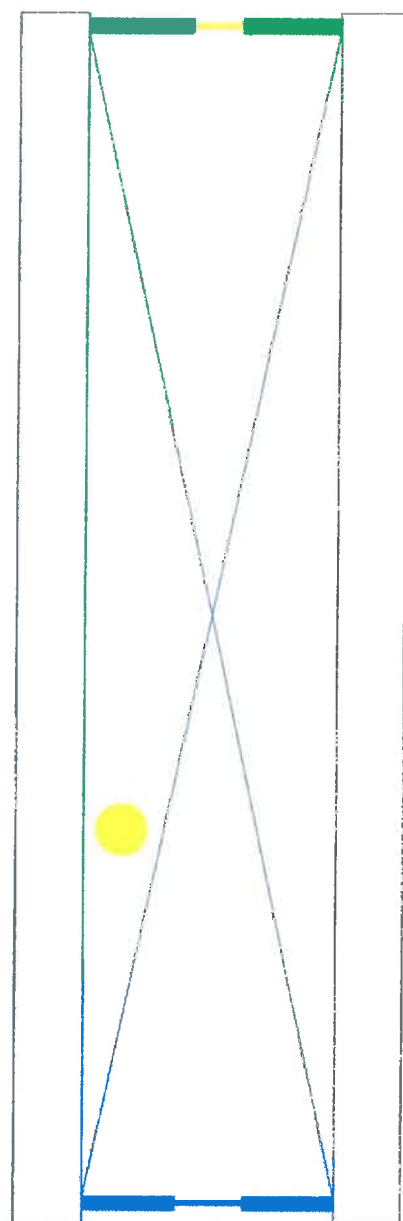
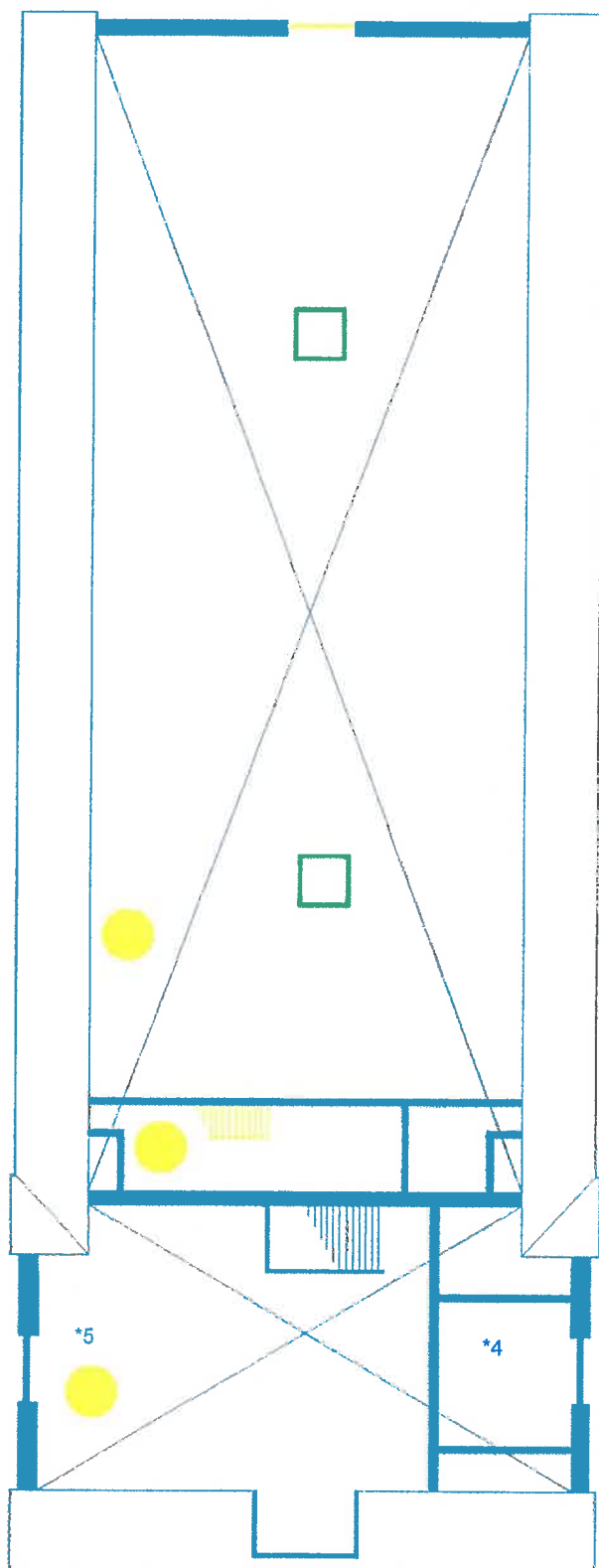

- *1 Het plafond vertegenwoordigt geen monumentale waarde. Bij het woonhuis is de erboven gelegen balklaag waarschijnlijk monumentaal, bij het zomerhuis mogelijk ook.
- *2 De achtermuur is vermoedelijk aangepast en in een later stadium van een pleisterlaag voorzien. De zijmuur is weliswaar deels vervangen, maar volgt wel de structuur van het oorspronkelijke casco. Vanuit deze context hebben beide onderdelen een positieve monumentwaarde. De hergebruikte balklaag zou kunnen zijn aangebracht tijdens de oorspronkelijke bouw. Vandaar dat de balken als hoog monumentaal zijn geclassificeerd.
- *3 Door een beschermende aftimmering was het niet mogelijk de achtergevel met toilet op te nemen. De wand is van belang voor de structuur van de boerderij, de intrinsieke waarde zal echter beperkt zijn.

Waardekaart souterrain

Waardekaart verdieping

- *4 Hoewel de bedsteden op de zolder oorspronkelijk zijn, zijn ze de kamertjes uiterst eenvoudig van aard. Vandaar dat ze in tegenstelling tot de hoog monumentale bedsteden op de bel-etage als positief voor de monumentale waarden zijn gewaardeerd
- *5 De zolderverdieping bevat afgezien van het casco en de ruimte met bedstede geen bijzondere monumentale waarden met uitzondering van de binnenzijde van de ramen die wel monumentaal zijn.

Bijlage

Redengevende omschrijving:

Monumentnummer : **511504**

Inleiding

T-BOERDERIJ 'Anthoniushoeve', gebouwd in 1889 met een aangebouwd ZOMERHUIS. De boerderij is gebouwd als veeteeltbedrijf; het bedrijfsgedeelte is van het voerdeeltype. De boerderij is gelegen op een goed bewaard gebleven erf aan de hoofdstraat van Duivendrecht, een restant van de bijbehorende weilanden is aan de achterzijde nog aanwezig. Er is sprake van een bijzondere ensemblewaarde met de naastgelegen, enkele jaren eerder gebouwde 'Sophiahoeve', die een vergelijkbare opzet kent maar in materiaalgebruik en detaillering minder rijk is uitgevoerd en traditionelere constructie heeft. Op het achtererf een ensemble van erfbebouwing, waaronder een HOOIBERG en een kleine SCHUUR.

Omschrijving

T-boerderij met een aan de rechter zijde aangebouwd zomerhuis. De nokrichting van het achterhuis en van het zomerhuis liggen loodrecht op de weg; de nok van het dwarsgeplaatste voorhuis ligt evenwijdig aan de weg. De daken zijn belegd met pannen, waarbij het dak van het achterhuis onder de pannen niet is afgetimmerd maar voorzien van een spreilaag van riet. Op de nok twee houten ventilatie-opbouwen. Tussen boerderij en zomerhuis loopt een gang waarvan het voorste gedeelte overkapt is en bij de boerderij getrokken. De T-boerderij en het zomerhuis zijn vrijwel gelijktijdig opgetrokken uit steens metselwerk in kruisverband. Boven alle kozijnen en onder de dakrand is rood en geel siermetselwerk toegepast. De gevels van boerderij en zomerhuis bezitten sierankers. De venster- en deurkozijnen hebben een kraalprofilering. T-boerderij en zomerhuis vallen op door zeer rijk versierde houten windveren. De windveren bij de achtergevels zijn ongedecoreerd. De voorgevel van de T-boerderij is symmetrisch van opzet en telt vier T-vensters. Centraal in het dakschild boven de voorgevel een dakkapel. In alle gevels van het voorhuis zijn kelderkozijntjes opgenomen met diefijzers aan de binnenzijde en vlakke houten dubbele luiken aan de buitenzijde. De zijgevels van het achterhuis hebben ijzeren stalramen. De linker zijgevel heeft een roosvenster met gekleurd glas ter plaatse van de gang. In de achtergevel centraal een brede enkele deur geflankeerd door stalramen. Erboven een dubbel hooiluik. Bij de geveluiteinden ter hoogte van de grupstal bevinden zich mestdeuren. Zowel mestdeuren als deeldeur bestaan uit kraaldelen. In de top van de gevel een ijzeren roosvenster. De voorgevel van het zomerhuis heeft in de eerste bouwlaag twee vierruits vensters en valt op door het op de verdieping aanwezige engelenraam, bestaande uit een hoog half rond afgesloten raam met smallere en lagere zijramen. De zijramen hebben een diagonale roedenverdeling. In de gevel is een natuursteen gevelsteen opgenomen ('De eerste steen gelegd door Adrianus Petrus Bon en Maria Post 4 juni 1889'). De zijgevels van het zomerhuis zijn voorzien van ijzeren stalraampjes. In de rechter zijgevel bovendien een later geplaatst stolpraam ter hoogte van de zomerkeuken en uit kraaldelen samengestelde brede wagendeuren, waarin een mandeur is opgenomen. De afgesmeerde achtergevel van het zomerhuis heeft ter hoogte van de zolder een dubbel hooiluik met een stalen hijsbalk met haak. In de top van de gevel een roosvenster. De ruimte tussen zomerhuis en boerderij is ter plaatse van de achtergevels afgesloten met een houten dubbele deur. Het interieur is wat

indeling betreft grotendeels gaaf bewaard gebleven en voorzien van diverse kenmerkende vaste interieurelementen en constructieonderdelen. Het voorhuis bestaat uit een woonkamer en een slaapkamer voorzien van een geprofileerde houten lambrisering en houten schuifluiken achter de vensters van de voorgevel. De woonkamer heeft een groen geschilderde balklaag voorzien van een duivenjagerprofilering en een bedstedenwand waarin de deur naar de gang is opgenomen. Tegen de scheidingswand met de slaapkamer een zwart marmeren schouw met een geprofileerde stucwerk schouwmantel. De slaapkamer is voorzien van een bedstedenwand met deuren naar de gang en de zoldertrap, alsmede een kast met een schuine vloerafwerking boven de keldertrap, voorzien van eenvoudige treden. De grenenhouten gebintconstructie van het achterhuis bestaat niet uit dekbalkgebinten met overstekken, zoals gebruikelijk is bij het oudere voerdeeltype, maar uit langsgebinten met daaroverheen zolderbalken die tevens op de dragende zijmuren rusten. De kap heeft grenen schaarspanten met kreupele stijlen en een overkepte balk, waarbij de kreupele stijlen geheel verticaal de spantbenen ondersteunen. Het achterhuis is zes gebintvakken diep, waarvan het voorste gebintvak als gang bij het voorhuis is getrokken en een entree heeft in de rechter zijgevel. De gedeelten van de langsgebintbalken in de gang zijn voorzien van vellingkanten. De deur naar de woonkamer is voorzien van geslepen glas-in-lood. Het achterhuis heeft de kenmerkende driedeling, met een voerdeel in de middenbeuk en de stalruimten (met grupstal) in de beide zijbeuken. Midden op de deel een gemetselde ovale voerbak verbonden met goten in de stalvloer naar gemetselde voergoten. De koestaken bevestigd aan de stalliggerdrager zijn grotendeels nog origineel. Het zomerhuis heeft een woonkamer waarachter een woonkeuken, die toegang geeft tot het bedrijfsgedeelte dat bestaat uit een voormalige wagenberging en een voormalige paardenstal. De woonkamer is onder meer voorzien van een geprofileerde kastenwand, lambrizing en houten schuifluiken bij de vensters van de voorgevel. In de keuken onder meer een rond gemetseld en rood geschilderd waterfornuis, een geprofileerde houten schouw met een vast kastje en een aanrecht met houtkast. De vierroeden hooiberg heeft een bedekking van golfplaten met daaronder een rieten spreilaag. De kleine schuur links op het achtererf heeft een zadeldak met pannen en gevels opgebouwd uit liggende houten delen.

Waardering

Boerderij 'Anthoniushoeve' met zomerhuis uit 1889, met bijbehorende hooiberg en schuur, is van algemeen belang vanwege cultuurhistorische en architectuurhistorische waarde alsmede situeringswaarde als goed voorbeeld van een laat negentiende-eeuwse T-boerderij van het voerdeeltype, die bijzonder is vanwege de gaafheid in hoofdvorm, draagconstructie en detaillering en diverse gaaf bewaarde interieurelementen en constructieonderdelen kent. De cultuurhistorische en architectuurhistorische waarde is met name gelegen in de combinatie met de naastgelegen Sophiahoeve, die vergelijkbaar is maar in constructie en detaillering zeer karakteristieke verschillen vertoont, die onder meer voortkomen uit verschillen in bouwtijd. Tezamen leveren de boerderijen een belangrijke bijdrage aan de kennis van de bouw- en ontwikkelingsgeschiedenis van de Nederlandse boerderij in de late negentiende eeuw. Naast deze ensemblewaarde is er sprake van een bijzondere situeringswaarde vanwege de ligging aan de hoofdstraat in Duivendrecht waar de boerderij in samenhang met het erf en de Sophia's hoeve één van de laatste gebouwde herinneringen vormt aan het tot in de twintigste eeuw nog overwegend agrarische gebied in de directe omgeving van Amsterdam. Dit historische beeld wordt benadrukt door het grote contrast met de sterk verstedelijkte omgeving.

Bronnen

Archief museum Ouderamstel

Archief RCE

Rapport SHBO 1998

Gemeentearchief Amsterdam

A. Aarsen, *Landelijk Amsterdam. Monumenten van het buitenleven*, 2003.

Informatiemap Open Monumentendag 2011, uitgave Stichting Oud Duivendrecht.

F. Kelpin, *In Duivendrecht*, september 2012.

Oud-Duivendrechtse Saecken, 1, jrg1, september 2003.

Site Nederlandse Hooibergmuseum: www.hooiberg.nl

P.J. 't Hooft, 'Nederlandsche Boerderijen', *Heemschut-Serie*, 'deel 9, Amsterdam, 1941.

P.J. van Cruyningen, *Het boerderijenboek*. Zwolle 2003